

SELETUSKIRI

Sotsiaalministri määruse „Tegevusjuhendajate koolituse ja täienduskoolituste kavade kehtestamine“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määruse andmise aluseks on sotsiaalhoolekande seaduse § 11³⁴ lõikes 5 sätestatud volitusnorm, mille kohaselt kehtestab tegevusjuhendajate koolituse ja täienduskoolituse kavade sotsiaalminister. Täna on tegevusjuhendajate koolituste õppekavad kehtestatud sotsiaalministri 25. mai 2001. a käskkirjaga nr 212 „Koolituse õppekava kinnitamine“. Nimetatud käskkiri tunnistatakse määruse jõustumisel kehtetuks.

Eelnõu ja seletuskirja koostasid Sirlis Sõmer-Kull (Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna juhataja, tel 626 9215, e-post: Sirlis.Somer-Kull@sm.ee), Maarja Kraiss (Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna peaspetsialist, tel 626 9205, e-post: Maarja.Krais@sm.ee). Eelnõu koostamisse olid kaasatud ka Tervise Arengu Instituudi juures tegevusjuhendajate koolituse ja täienduskoolituse läbiviivad koolitajad.

Eelnõu juriidilise ekspertiisi tegi Kristi Nikolajeva (Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik, tel 626 9333, e-post: Kristi.Nikolajeva@sm.ee).

II Määruse eesmärk

Sotsiaalhoolekande seaduse § 11³⁴ kehtestab nõuded erihoolekandeteenust vahetult osutavale isikule, mis muuhulgas hõlmab ka tegevusjuhendaja koolitust ja täienduskoolitust. Käesoleva määruse eesmärgiks on koolituse ja täienduskoolituste kavade kehtestamine, mis määravad kindlaks täienduskoolituse mahu, eesmärgi, käsitletavate teemade loetelu, koolituse läbimise tulemused, hindamisviisi, tunni pikkuse ja õppe lõpetamise tingimused. Nimetatu tagab koolituste ühtlase kvaliteedi ja teemade käsitlemise.

III Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu paragrahviga 1 kehtestatakse tegevusjuhendajate koolituse ja täienduskoolituse kavade on „Sotsiaalhoolekande seaduse“ §-s 11³⁴ nimetatud tegevusjuhendajate 260-tunnise koolituse kava ja sama seaduse § 11³⁴ lõigetes 3 ja 4 nimetatud täienduskoolituste kavade, mis on töötamise toetamise teenuse täienduskoolitus, täienduskoolitus tööks suurema ohtlikkustasemega isikutega ja täienduskoolitus tööks sügava liitpuudega või ebastabiilse remissiooniga raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäirega isikuga, on alusdokumendid, mis määravad kindlaks koolituse mahu, koolituse sisu ning õppe lõpetamise tingimused. Koolitus annab baasteadmised tööks psüühilise erivajadustega inimestega ning koolituse käigus on olulisel kohal praktiline töö ja praktiliste oskuste arendamine.

Ka sotsiaalministri kehtiva 9. jaanuari 2008. a määruse nr 5 „Psüühiliste erivajadustega inimeste hoolekandeteenustele esitatavad kohustuslikud nõuded ning teenuste osutamise kord“ lisa 2 kehtestab nõuded psüühiliste erivajadustega inimeste hoolekandeteenustele, mille järgi on üheks nõudeks sotsiaalministeeriumi poolt tunnustatud koolituse läbimine tööks vastavalt teenust saavate isikute spetsiifikale kas sügava liitpuudega või ebastabiilse remissiooniga isikutega ja tööks ööpäevaringsel tugevdatud järelevalvega hooldusteenusel viibivate isikutega (eelnõu järgi täienduskoolitus tööks suurema ohtlikkustasemega isikutega). Uuena on sätestatud töötamise toetamise teenuse täienduskoolitus, kuid nimetatud koolituse läbimine on kohustuslik alates 2015. aasta 1. jaanuarist. Seega on tegevusjuhendajatel, kes

täna vahetult teenust osutavad, piisavalt aega nimetatud nõude täitmiseks. Samas võib aga nimetatud nõude täita ka varem ning seetõttu on kehtestatud ühtlasi ka töötamise toetamise teenuse täienduskoolituse kava.

Eelnõu **paragrahvi 2** kehtestatakse koolituse ja täiendkoolituste täpsustatud mahud ja sisud. **Lõike 1** järgi koosneb tegevusjuhendajate 260-tunnine koolitus neljast auditoorse töö moodulist, praktilisest väljaõppest ja lõputööst. Auditorne töö on jagatud nelja osasse hõlmates koolituse üldaluseid, põhiaineid, põhioskusi ja lisaoskusi, mille eesmärgiks on anda koolitujatele teoreetilised baasteadmised tegevusjuhendaja ametist. Praktilisel väljaõppel on oluline osa teoreetiliste teadmiste rakendamisel praktikasse. Lõputöö annab ülevaate ja tagasiside nii koolitajale kui koolitujale omandatud teadmistest, nende rakendamise oskusest. Auditorset tööd peab koolituse kavas olema 176 tundi, praktilist väljaõpet ja iseseisvat tööd 84 tundi (sealhulgas lõputöö 16 tundi).

Lõige 2 kehtestab tegevusjuhendajate koolituse moodulite nõutavad mahud.

Esimese mooduli „Üldalused – psüühilise erivajadusega inimene ja hoolekandeteenused” maht on 34 tundi, mille põhilised käsitletavad teemad on psüühiliste erivajadustega inimeste hoolekanne üldises mõttes, eetika hoolekandes, arengupsühholoogia ja arenguvaldkondade iseärasused psüühilise erivajadustega inimestel ning meeskonnatöö alused. Mooduli läbimise tulemusena orienteeruvad mooduli läbinud erihoolekandesüsteemi olemuses, on teadlikud klienditöö eetilistest põhimõtetest, teavad inimese arengu iseärasusi ning väärtustavad meeskonnatöö vajalikkust tööprotsessis.

Teise mooduli „Põhiained – erihoolekandeteenuseid tarbivad sihtrühmad” maht on 84 tundi, põhilised käsitletavad teemad on psüühikahäire, vaimupuude ja liitpuude olemus suhtlemise alused, tegevusvõime ja ravimiõpetuse alused. Mooduli läbimise tulemusena eristab koolitaja erihoolekandeteenuseid tarbivaid sihtrühmi, lähtuvalt arengust ja tegevusvõime tasemest tunneb ära nende erivajadused ja oskab rakendada neid teadmisi oma töös.

Kolmanda mooduli „Põhioskused – klienditöö alused” maht on 78 tundi, peamised käsitletavad teemad on tegevusjuhendaja töövaldkond ja rollid, tegevuse analüüs ja kohandamine, tegevusvõime hindamine, klienditöö meetodid, peamised töövõtted igapäevases hoolduses, tegevusplaani koostamine, tervises seisundi jälgimine. Mooduli läbimise tulemusena teavad koolitujad oma töörolli ning oskavad rakendada nii iseennast kui ka tegevust klienditöö peamise vahendina, on võimelised hindama psüühilise erivajadusega inimese tegevusvõimet, valdavad klienditöö enamlevinud meetodeid, suudavad koostada psüühilise erivajadusega inimestele tegevusplaani ning organiseerida selle alusel igapäevast tööd teenust saava isikuga, korrektselt dokumenteerida isikuga seotud tegevusi.

Neljanda mooduli „Lisaoskused – spetsiifilised valdkonnad klienditöös” maht on 48 tundi. Peamised käsitletavad teemad on rühmatöö klienditöös, probleemse käitumise juhtimine, seksuaalsus ja selle juhendamine, arendavad tegevused klienditöös. Mooduli läbinud oskavad kasutada erinevaid spetsiifilisi klienditöö meetodeid, on võimelised juhendama tegevusi rühmas, tulevad toime probleemse käitumise juhtimisega, oskavad märgata teenust saavate seksuaalkäitumist ja on teadlikud, kuidas seda juhendada ning on oskuslikud kasutama klienditöös erinevaid loovtegevusi.

Lõputöök on teenust saavale isikule praktilises töös rakendatava tegevuskava koostamine, mille teoreetilist tausta käsitletakse kolmanda mooduli raames. Tegevusplaani lõputööna koostamisel on seega praktiline väärtus ka koolituse käigus omandatud teadmiste ellurakendamisel. Nimetatud moodulite eesmärgid ja käsitletavad teemad on toodud välja eelnõu lisas 1.

Lõike 3 kohaselt on töötamise toetamise teenuse täienduskoolituse maht 40 tundi, täienduskoolituse maht tööks suurema ohtlikkusastmega isikutega 40 tundi ja täienduskoolituse maht tööks sügava liitpuudega ja ebastabiilse remissiooniga raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäirega isikuga on 60 tundi, sealhulgas 20 tundi praktikat.

Nimetatud mahus kehtestatavad täienduskoolitused on piisavad, tagamaks käsitletavate teemade omandamise.

Lõige 4 kehtestab ühe tunni pikkuseks 45 minutit, määratlemaks ära antud määruse tähenduses õppekavade täpsed mahud.

Lõige 5 kehtestab, et koolituse moodulite ja lõputöö sisu on kehtestatud lisas 1. Koolituse moodulite sisu on kirjeldatud lõike 3 juures. Täienduskoolituste sisu on kehtestatud lisas 2. Töötamise toetamise teenuse täienduskoolituse peamised käsitletavad teemad on teenusel viibiva isiku võimete ja oskuste hindamine, tema hirmude selgitamine/alandamine, uute oskuste õpetamine, enesehinnangu korrigeerimine. Koolituse läbinud tunnevad riiklikke hoolekandeteenuseid, oskavad hinnata isikule sobivat tööd ja isikut motiveerida.

Täienduskoolitusel tööks suurema ohtlikkustasemega isikutega on peamised käsitletavad teemad psüühika- ja käitumishäired, mille puhul võib esineda vajadus tugevdatud järelevalveks, probleemne käitumine, kriisisituatsioonis käitumine ja riski juhtimine. Koolituse läbinud tunnevad ööpäevaringseid erihoolusteenuid, hindavad meeskonnatöö tähtsust teenusel viibivale isikule toetava keskkonna kujundamisel.

Täienduskoolitusel tööks sügava liitpuudega ja ebastabiilse remissiooniga isikutega on peamised käsitletavad teemad liitpuue ja sellest tingitud tegevusvõime probleemid, keskkonna kohandus vastavalt teenusel viibiva isiku vajadustele, probleemne käitumine. Koolituse läbinud oskavad planeerida ja läbi viia teraapilisi tegevusi.

Lõike 6 järgi on koolituse lõpetamise tingimusteks lõputöö kirjalik ning suuline esitamine. Kuna tegevusjuhendajate kutsestandard puudub, siis on raskendatud kutseeksami läbiviimine, mistõttu on kutseksam asendatud kirjaliku lõputööga. Lõputöö suuline esitus annab lõputöö autoril võimaluse oma järeldusi esitada ja vajadusel neid kaitsta. Kirjaliku lõputöö nõude kehtestamine annab koolituse läbivijale võimaluse hinnata koolituse läbinud isiku analüüsivõimet ja oskusi luua õpitu ja tegelikkuse vahele seoseid. Kirjalik lõputöö on tegevusplaani koostamine teenust saavale isikule.

IV Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei oma kokkupuutepunkte Euroopa Liidu õigusega.

V Määruse mõjud

Määruse vastuvõtmisega kaasneb eelduslikult erihoolusteenuste kvaliteedi tõus läbi kvalifitseeritud personali. Kinnitatud õppekavade olemasolu tagab ühtlasema koolituse, täienduskoolituste kvaliteedi ja ühtsete põhimõtete järgimise. Erinevalt kehtivast korrast, võivad tulevikus koolitusi pakkuda kõik täiskasvanute koolitusasutused käesoleva määruse ja täiskasvanute koolituste seaduse kohaselt.

VI Määruse rakendamiseks vajalikud kulutused

Kavandatavad kulud jäävad Tervise Arengu Instituudi sotsiaalvaldkonna seniste täiendkoolituskulude piiresse. Riigieelarvest finantseeritakse koolituskulud Tervise Arengu Instituudi kaudu piiratud mahus, eesmärgiga anda töötajatele võimalus tasuta koolituse saamiseks. Samas võivad koolituse eest tasuta koolitust vajavad juriidilised või füüsilised isikud.

Iga järgneva eelarveaasta täiendkoolituste vajadus selgitatakse jooksva eelarveaastal ning täiendkoolituste finantseerimise mahud lepatakse kokku iga-aastase riigi eelarvestrateegia raames.

2009. aasta riigieelarvesse koolituste korraldamiseks täiendavaid vahendeid juurde ei taotleta.

V Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras ja ei rakendu täienduskoolitustele, mis on alanud enne määruse jõustumist.

VI Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati kooskõlastamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile ning Rahandusministeeriumile ja arvamuse avaldamiseks Tervise Arengu Instituudile, Eesti Sotsiaalasutuste Juhtide Nõukojale, MTÜ-le Hüva Nõu, Teabe ja Praktilise Harjutamise Keskus Insight Outcome ning AS-le Hoolekandeteenused.

Kooskõlastaja	Tehtud märkus või ettepanek	Tehtud märkuse või ettepaneku arvestamata jätmise põhjendus
Rahandusministeerium	Soovitame kaaluda võimalust eelnõusse lisada säte, mis kohustab koolitajat välja andma koolituse läbimist tõendav dokument ning ette näha dokumendile esitatavad nõuded.	Mittearvestatud – Täiskasvanute koolituse seaduse § 3 lg 3 järgi tõendab töölase koolituse läbimist tunnistus või tõend.

Haridus- ja teadusministeeriumi esindaja, Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse ja Sotsiaalministeeriumi esindajad kohtusid 25.02.2009.a. Kohtumisel otsustati, et Sotsiaalministeerium teeb erihoolekandeteenuse osutajatele ettepaneku algatada tegevusjuhendaja ametikoha kutsestandardi väljatöötamise vajalikkuse hindamine. Haridus- ja teadusministeeriumi ettepanekul lisati tegevusjuhendaja koolituse kava moodulite, mida koolitaja peab pärast moodulite läbimist teadma ja oskama.

Riho Rahuoja
Perepoliitika ja sotsiaalala asekanstler